

'N FANTASIE-TEMA-ANALISE VAN MAAS SE ARTIKEL
666 IS NET 'N SYFER

Communitas

ISSN 1023-0556

2011 16:171 - 189

Lydie Terblanche and Danie Jordaan*

ABSTRACT

Given the reality of persuasive communication practices in South Africa, the question arises as to which rational and/or non-rational characteristics of the contents of rhetorical messages contribute to the way in which recipients of such messages are so dramatically affected by them that they are motivated to display certain behaviour. It would seem that the symbolic convergence theory (SCT), along with its methodology, fantasy theme analysis (FTA), as developed by Bormann (1972) and his colleagues, is especially appropriate to explain this phenomenon. The identification and observance of a comparatively large number of possible phases in FTA aids the critic in his/her task to acquire the skills and proficiencies that are essential for the analysis of fantasy themes. On close examination rhetorical criticism is an art form that "requires" a competent rhetorical critic to display a unique approach, as well as the application of his/her own creative insights in the analysis of symbolic realities. Based on the principles of FTA, this article gives an indication as to why Deon Maas, with reference to his article 666 is net 'n syfer, is regarded as a controversial figure. In particular, an investigation is carried out in respect of the role played by the chaining out of fantasy themes in the creation of a rhetorical vision and the motivation of behaviour relating to the events surrounding the Maas article.

---

* Dr Lydie Terblanche lectures in the Department of Communication Science at the University of the Free State in Bloemfontein. Danie Jordaan is Professor in the Department of Journalism, Media Studies and Philosophy at the Nelson Mandela Metropolitan University in Port Elizabeth.

INLEIDING

In hierdie dae en tye van vryheid van spraak is dit kenmerkend dat mense in die media mekaar amper met woorde moor. 'n Soort “woordmoord” is ter sprake wanneer bekendes soos byvoorbeeld Steve Hofmeyr en Anton Goosen, Mike Bolhuis en Joost van der Westhuizen, of Jurie Els en Robbie Klay mekaar in die openbare oog aanvat.

Die keuse vir die analise van die Maas-artikel is dan ook relevant as gelet word op die inhoud van die volgende berig in die *Afrikaner* (2007a: 1): “Selde het 'n boodskap so vinnig versprei en is sukses so vinnig geoes as tydens die versetbeweging teen die omstrede rubriekskrywer, Deon Maas, se nuwe rubriek in *Rapport* [...] 'n Hele veldtog, wat ondersteun is deur telefoniese kortboodskappe (SMS'e) en vonkposse [het] gevolg, en 'n week later was die golf van verset wat aan die brand gesteeek is, van so 'n aard dat *Rapport* se redakteur, Tim du Plessis, Deon Maas afgedank het as rubriekskrywer, amper nog vinniger as wat hy hom aangestel het.”

Die impak van hierdie Maas-gebeure was so oorweldigend dat menige joernalis hul gedagtes hieroor uitgespreek het. Rabe (2007:16) skryf byvoorbeeld: “As verskynsel van die inligtingstegnologie-era was dit fassinerend om dop te hou: 'n massa-aksie-mobilisasie wat oor 'n (klein?) deel van ons bevolking gespoel het soos nooit tevore nie danksy selfoontegnologie.”

Fantasiema-analise (FTA) is 'n benaderingswyse binne die veld van retoriese kritiek vir die ontleding van 'n groep persone se gedeelde werklikheid. Die fundamentele aanname in FTA is dat menslike kommunikasie simboliese werklikheid skep. FTA stel dus die navorser in staat om navorsing te doen oor verskillende persone se verskillende betekenis wat hulle aan dieselfde artefakte heg, wat uiteindelik konvergeer en lei tot die skep van gemeenskapsbewustheid.

METAMETODOLOGIESE AANSLAG

Die Maas-gebeure: 'n Voorlopige verkenning

Binne die konteks van FTA-navorsing is dit nie vreemd dat die aanvanklike waarneming van 'n kritiese impuls – wat die moontlikheid het om 'n kettingreaksie tot gevolg te hê (of reeds gehad het) – in die massamedia gevind word nie. Deon Maas het begin as 'n joernalis by *Huisgenoot* en was ook later rubriekskrywer by koerante en aanbieder van 'n geselsprogram voordat hy op grond van sy musiekondervinding as beoordelaar vir die Afrikaanse *Idols*-reeks op kykNET gekies is (Groenewald 2007: 14).

Dit is hier waar Maas se gesig en styl deur die publiek leer ken is. Soos Groenewald (2007: 14) dit stel: “This is not the first time Maas has stirred up controversy – in fact he is someone Afrikaans speakers love to hate. He became this community’s Simon Cowell when he judged hopefuls in the Afrikaans version of *Idols*, and received tons of hate mail for his biting remarks.”

Daarna is dié beeld van omstrede karakter in die nuusmedia, meestal in Afrikaanse koerante soos *Beeld*, *Die Burger* en *Volksblad*, versterk en uitgebrei. Maas het ook op sommige kunstenaars soos Steve Hofmeyr en Kurt Darren se tone getrap (Groenewald

2007: 14). Die publiek het in ooreenstemming met Maas se openbare personae op uitgesproke en kritiese maniere op feitlik alle Maas-optredes en -artikels gereageer.

Soos in die meeste van Maas se artikels maak hy in die 666-artikel soms gebruik van 'n effens tong-in-die-kies aanslag. Hiervan getuig byvoorbeeld: “Dis goed om te sien dat in die tye waarin ons lewe daar nog suksesvolle arrestasies deur die polisie is” en “In my huis is daar ook kerse. Dit help as Eskom weer besluit dat dit my buurt se beurt is om te ly onder hul swak beplanning. Daar is ook heelwat swart klere in ons huis, want as ek die slag na 'n ordentlike plek toe genooi word, is swart maar die maklikste oplossing.”

Maas wend ook dieper in die artikel 'n poging aan om sy standpunte te verduidelik: “Propageer hierdie rubriek satanisme? Nee.” Hy skryf voorts: “Klink vir my na 'n wen-wen-situasie en een wat vreedsame naasbestaan kan bevorder.” Die poging was duidelik nie goed genoeg nie.

Om die feit te illustreer dat Maas se openbare personae 'n rol gespeel het in mense se houding teenoor sy artikel, word van sy stellings met soortgelyke stellings uit 'n artikel van Koos Kombuis vergelyk. Maas skryf byvoorbeeld in sy artikel: “Eksel self is nie 'n groot aanhanger van georganiseerde godsdiens nie.” 'n Soortgelyke stelling word deur Kombuis (2008) in *Rapport* op 28 Julie 2008 gemaak: “... ek hou nie van godsdiens nie. Ek voel nie tuis in kerke nie.” Laasgenoemde artikel se soortgelyke anti-godsdiens-strekking kom nie binne die konteks van die artikel (en met Kombuis se vooraf gevestigde openbare personae) in die spervuur nie.

Nog 'n stelling van Maas uit sy artikel kan met Kombuis vergelyk word: “Om iemand anders se idees te verstaan, beteken nie dat jy daarmee hoef saam te stem nie”, teenoor Kombuis: “Ek is nie 'n ateië nie. Ek is ook nie 'n Christen nie. Ek is mal oor ateië, ek het minstens drie vriende wat ateië is van wie ek baie hou, net soos ek drie Christene ken van wie ek baie hou, maar daar eindig dit.” Die ooreenkoms is opvallend.

Soos reeds gestel, is dit duidelik dat Maas se media-persona, en nie net die inhoud van sy artikel nie, beslis 'n groot rol in die publiek se reaksie gespeel het. Maas skryf in sy artikel: “Om iemand anders se idees te verstaan, beteken nie dat jy daarmee hoef saam te stem nie. Dit beteken dat jy luister na wat hulle sê en dan kan saamstem dat hulle nie saamstem nie. Dit beteken dat jy leer wat in ander mense se koppe aangaan en hulle dieselfde vryhede toelaat wat jy verwag dat hulle aan jou moet gee. Klink vir my na 'n wen-wen-situasie en een wat vreedsame naasbestaan kan bevorder.” Kombuis het in sy artikel 'n soortgelyke uitkyk: “Miskien, wie weet, is daar iewers iemand, op hierdie huidige oomblik, wat vir iemand ander sê: ‘ek het drie vriende wat oor godsdiens voel soos Koos Kombuis daarvoor voel. Ek verstaan hulle nie, maar ek hou van hulle en ek respekteer hulle.’ Sjou, dit sou darem *nice* wees, nè.”

Bogenoemde voorbeelde, hier uit konteks aangehaal, toon aanvanklik baie ooreenkomste en is op die oog af tog heel aanvaarbaar. Daar is egter 'n groot verskil tussen die twee artikels, hoewel albei skrywers dieselfde soort verdraagsaamheid (probeer) probeer.

Hoekom het die Maas-artikel dan met die eerste oogopslag 'n ongemaklike gevoel, selfs by die mees uitgesproke, verligte, liberale lede van die gemeenskap gegeneer (reeds voordat daar 'n kettingreaksie plaasgevind het)? Beskou die opskrif: *666 is net 'n syfer*. 'n Groot taboe-onderwerp en satanisme-aanslag word met hierdie opskrif uitbasuin. In teenstelling hiermee is Kombuis se opskrif van sy artikel: *Huldeblyk aan die mense in my kerk* – en dit maak 'n baie groot verskil. Voeg hierby die Maas-frase wat in alle waarskynlikheid deur die boodskapontvangers letterlik opgeneem en hulle reaksie genoep het: “Wat iemand duidelik vergeet het om vir die polisiewoordvoerder insp. Paul Ramaloko te vertel, is dat satanisme 'n godsdiens is en dat ons Grondwet bepaal dat almal die vryheid het om die godsdiens van hul keuse te beoefen.” Met hierdie spesifieke stelling is die morele waardes van dit wat as riglyn vir reg of verkeerd binne die retoriese gemeenskap (retoriese gemeenskap verwys na die “gehoor” van die fantasieë, die mense wat betrokke is in die herkenning van die drama en vertroeteling van die fantasieë, in 'n poging om van alles sin te maak) gestel word, oorskry, en het Maas so te sê homself in die rigting van die “brandstapel” gestuur.

Wat was die retor (Maas) se beweegredes vir hierdie spesifieke artikel? Buiten vir sy verduideliking in die artikel kan ook gelet word op 'n artikel in *Rapport* op 18 November 2007, waar Maas se reaksie op sy ontslag weergegee word. Veral van belang uit die artikel is die frases: “Ek het nie oor satanisme geskryf nie. Ek het dit net as 'n voorbeeld gebruik om groter verdraagsaamheid vir uiteenlopende opinies te bepleit. Ek het gereken dis 'n goeie begin om my filosofie aan *Rapport* se lesers te verkoop”, “Ek glo ek bring lesers terug”, en “My rubriek sou dié lesers lok wat enige koerant wil hê.”

Navorsingsvrae

Die volgende navorsingsvrae word in hierdie artikel aangespreek: Watter aspekte van die Maasdiskoers en die reaksie daarop het daartoe gelei dat Maas afgedank is? Watter kenmerke van die Maas-gebeure het daartoe aanleiding gegee dat Maas by *Rapport* ontslaan is?

FTA AS BENADERINGSWYSE IN RETORIESE KRITIEK

FTA is 'n dramaties-gebaseerde metode van retoriese kritiek wat op bepaalde epistemologiese aannames van Bormann (1972) se simboliese konvergensieteorie (SKT) gebaseer is.

Vir die doeleindes van hierdie kwalitatiewe navorsing is die volgende artefakte ingesamel: Maas se 666-artikel, skrywes wat vooraf deur Maas self geopen is, ander skrywers wat na Maas verwys (voor en ná die plasing van die spesifieke skrywe), die publiek se reaksie in die nuusmedia op Maas se artikel, asook Maas se reaksies op sy ontslag.

Die tydlyn strek vanaf 24 Junie 2006, waar daar in 'n artikel in *Beeld* na Maas verwys as word as “openbare vyand no. 1”, tot en met 'n artikel in *Afrikaner* op 13 Maart 2008 waar opsommendegewys gestel word dat “Maas se siening van geloofsinkretisme strook met ander bevrydingsteologieë wat almal ten doel het om die Christendom tot 'n

val te bring”. Hierdie artikels is 94 in totaal, en verskaf ’n redelike hoeveelheid materiaal om insae in die retoriese situasie te verskaf. Ook die ketting-SMS wat versprei is: “Boikot rapport [sic] volgende Sondag oor Deon Maas se artikel dat Satanisme erken moet word as Godsdien. Stuur v 10 persone” (werklike bewoording) is onder die loep geneem. *Rapport* (2007b: 1) berig: “Daar word geraam dat derduisende e-posboodskappe en SMS’e die afgelope week landwyd tussen selfone en rekenaars geblits het ... Rapport het sowat 450 georkestreerde, gedupliseerde briewe ontvang. Die spesiale SMS-lyn vir Maas se rubriek het teen Saterdagmiddag 629 teksboodskappe gehad – mengsels wat die rubriek goed- en afgekeur het.”

Al die koerantberigte (94) is deurgelees en ontleed om ’n indruk van die geheel te bekom. Die berigte is verdeel in: artikels deur Maas self; artikels oor Maas of wat na hom verwys; en spotprente oor Maas.

Aannames van die SKT

- Betekenis, emosie en beweegrede vir optrede is in die klaarblyklike inhoud van ’n boodskap geleë is (Cragan & Shields 1995: 31-32; Bormann, Cragan & Shields 2001: 273).
- Die mens se siening van die werklikheid word simbolies geskep.
- Simboliese konvergensie word in ’n dramatistiese formaat geskep.
- Fantasietema-analise is die basiese metode om die simboliese realiteit te ontdek, vas te lê en te analiseer (Shields & Preston 1985: 102; Cragan & Shields 1995: 33).
- Fantasiemas kom in alle diskoersvorme voor en kring uit deur middel van ’n teks (soos in die gedrukte media), asook mondelings in klein- en grootgroeppkommunikasie (Cragan & Shields 1995: 33-34; Borchers 2006: 164).
- Minstens drie alternatiewe argetipe strukture (ook dieperliggende strukture of meesteranalogieë genoem), nl. normatief, sosiaal en pragmaties, kompeteer as alternatiewe verduidelikings vir simboliese realiteite (Cragan & Shields 1995: 34; Shields & Preston 1985: 104).

Konsepte

In aansluiting by Cragan en Shields (1992; 1995) kan die volgende konsepte met betrekking tot die SKT en FTA onderskei word:

Basiese konsepte

Fantasietema

’n Fantasietema is ’n spesifieke vertelling van ’n insident met ’n konkrete intrige en karakters. Die gebruik van die term *fantasie* is verwarrend omdat dit assosiasies met fiksie, byvoorbeeld kinderliteratuur wat beelde van elwe en feë optower, of selfs seksuele begeertes oproep. Binne die veld van die SKT en FTA is dit egter ’n tegniese

term wat as die sleutel dien tot begrip rakende 'n groep se sosiale realiteit (Bormann 1983; St. Antoine, Althouse & Ball 2005: 213, 223).

Simboliese aanduiders

Hoewel 'n fantasietema konkreet en spesifiek in sy oorspronklike vorm is, is een van die kenmerke daarvan dat, nadat dit deur lede van die gemeenskap aanvaar is, dit nie in totaliteit oorvertel hoef te word nie. So byvoorbeeld is binne die Christelike gemeenskap die meeste van die lede bekend met die betekenis van die uitdrukking “goeie Samaritaan” sonder dat na die betrokke Bybeltekste verwys hoef te word.

Fantasietipe

Fantasietipes is 'n argetipe – 'n groter abstraksie as fantasietemas – en kan as 'n oorkoepelende term vir verskeie konkrete fantasietemas of 'n versameling herhalende of verwante fantasietemas beskou word (vgl. Shields & Preston 1985: 105).

Sage

'n Sage is 'n uitgebreide, gedetailleerde verslag van dit wat uiteindelik in 'n leeftyd deur 'n persoon, groep, gemeenskap, organisasie of nasie bereik is (Bormann 1982; 1983). Hierdie verslag van gebeurtenisse word dan menigmale herhaal (Bormann *et al.* 2001:284).

Dramaties-strukturele konsepte

Retoriese visie

'n Retoriese visie kan beskou word as 'n tipe samesmelting van verskeie fantasietemas, fantasietipes en samelewingsfantasieë wat 'n breër visie van 'n kultuur of retoriese gemeenskap se simboliese realiteit verskaf (Shields & Preston 1985: 106).

Dramatis personae

Dramatis personae is die karakters (karakterrolle) waaraan, binne die drama/retoriese visie, lewe gegee word. Wanneer iemand 'n situasie met beeldspraak karakteriseer, of dramatiseer wat gebeur het, moet die persoon sekere karakters as die fokus van die storie selekteer. Die karakters kan lewendige of afgestorwe mense wees, soos in historiese gebeurtenisse of dokumentêre programme.

Intriges

Die intrige (soms ook na verwys as scenario of storielyn) verduidelik hoe die sentrale karakter(s) konflik hanteer in 'n poging om hul doel te bereik (Kidd 2008: 8). Die intrige is dus fantasietemas wat die optredes, aktiwiteite of ontwikkeling van die karakters van die storie vergestalt en wat verwys na handeling wat binne die retoriese wêreld of drama plaasvind.

Toneelinkleding

Dramas geskied in 'n bepaalde omgewing, konteks of raamwerk wat die toneel inkleur of inklee. Die toneelinkleding (soms ook na verwys as die stel, omgewing, agtergrond

of raamwerk) is die sosio-kulturele milieu, soms die fisieke omgewing of konteks waarbinne die drama ontvou (Bormann 1985: 132), maar dit kan ook simbolies van aard wees (Kidd 2008: 8).

Goedkeuringsagent

Die onderbou van 'n fantasietema, en sentraal aan die retoriese visie, is basiese waardes, met ander woorde 'n goedkeuringsagent wat die bron van die storie vir die ontvanger “wettig” of waar maak, of dit as eg verklaar (Bormann 1985: 132). Dit is 'n meganisme wat besluite van die sentrale figure regverdig en 'n rede of rasionaal vir die optredes van die karakters verskaf (vgl. Kidd 2008: 8). Hierdie goedkeuringsagent is dikwels 'n morele standaard, 'n waardestelsel, 'n ideaal of emosie, maar soms net intellektuele begrip. Dit kan 'n hoër gesag soos God of 'n spesifieke hier-en-nou-verskynsel soos 'n kruis, instellings soos die hooggeregshof of demokrasie, of 'n aanvaarde gedragkode soos 'n erekode insluit.

Meesteranalogieë

Retoriese visies is nie net narratiewe nie, maar het ook 'n dieptestruktuur wat die sin van die werklikheid reflekteer en beïnvloed. Hierdie meesteranaloog is geneig om normatief (regverdigend), sosiaal of pragmaties te wees (Bormann 1985: 133; Cragan & Shields 1992: 202; 1995: 25-26; Bormann, Knutson & Musolf 1997: 314).

As 'n retoriese visie 'n normatiewe meesteranaloog het, berus dit op fantasietemas wat moraliteit en die regte manier van optrede beklemtoon, met ander woorde sieninge oor reg en verkeerd, gepas en onvanpas, meerdere en mindere, moreel en immoreel, en regverdig en onregverdig.

Die sosiale meesteranaloog is verwant aan die normatiewe meesteranaloog omdat die normatiewe meesteranaloog ter sprake gaan kom die oomblik wanneer byvoorbeeld oor goed en kwaad gepraat word. Hierdie soort visie dui dus hoogstens 'n klemverskuiwing aan. Nietemin, 'n retoriese visie met 'n sosiale meesteranaloog word gekenmerk deur idealistiese idees, soos harmonie en vryheid, en dit weerspieël primêr menseverhoudings (Cragan & Shields 1992: 202; Bormann, Cragan & Shields 1996: 4; Bormann, Knutson en Musolf 1997: 314; Bormann, Cragan en Shields 2001: 288; St. Antoine, Althouse en Ball 2005: 219).

Die pragmatiese retoriese visie het gewoonlik 'n wetenskaplike aard met 'n praktiese en utilitaristiese grondslag. Dit gaan hier oor 'n realistiese benadering wanneer dit by die oplossing van probleme kom – wat die kruis van die saak is, wat die uitkoms is en wat sal werk. In hierdie benadering word konsepte soos diplomatie, wenslikheid, toepaslikheid, doeltreffendheid, spaarsamigheid, eenvoud, uitvoerbaarheid, (koste)-effektiwiteit en minimale emosionele betrokkenheid, met ander woorde gesonde verstand, beklemtoon (Cragan & Shields 1992: 202; Bormann, Cragan en Shields 1996: 4; 2001: 288; Bormann, Knutson en Musolf 1997: 314; St. Antoine, Althouse en Ball 2005: 218-219).

Krities-evaluatiewe konsepte

Binne die SKT en FTA kan tussen drie krities-evaluatiewe konsepte onderskei word, nl. gedeelde groepsbewustheid, retoriesevisie-werklikheidsbinders en fantasietema-kunstigheid (Cragan & Shields 1995: 42).

Gedeelde groepsbewustheid kom tot stand wanneer daar op die gedramatiseerde boodskap uitgebrei word en dit deur een of meer lede van die groep versprei word (Aleman 2005: 8). Binne die SKT word daar na die beweging, uitbreiding, deling in of verspreiding van 'n fantasietema as “uitkringing” verwys (St. Antoine, Althouse en Ball 2005: 214). Groepe word deur gedeelde fantasieë bymekaar gehou. Lede dra boodskappe met die nodige byvoegings aan ander oor en so word elke lid 'n skakel in 'n ketting wat al langer (kan) word (Cathcart 1981: 99-100).

Volgens Shields en Preston (1985: 108) het baie retoriese visies fantasietemas met 'n sterk realiteitskakel, of dan 'n retoriesevisie-werklikheidsbinder, as grondslag. Hierdie binders/skakels is die hier-en-nou-verskynsel wat geldigheid aan die dramatiese interpretasies (wat binne die retoriek van 'n visie voorkom) verskaf.

Fantasietema-kunstigheid sentreer rondom die gedagte dat retoriese kunstigheid verlang word om intriges op 'n aantreklike wyse aan te bied sodat mense daarin sal deel (soos 'n “slim” reklameveldtog). Dit is heel aanvaarbaar dat mense se kunstigheid in die hantering en aanbieding van retoriese fantasieë grootliks sal verskil (Bormann 1985: 130; Cragan & Shields 1992: 202, 203; Bormann, Knutson en Musolf 1997: 313).

BESPREKING VAN DIE BEVINDINGE

Fantasietemas en - tipes

(a) Wat het Maas verkeerd gedoen?

(b) Indien hy wel iets verkeerd gedoen het, wat moet hieraan gedoen word?

Vir argumentsonthalwe is dit weer eens nodig om te stel dat dit hoogs waarskynlik is dat 'n persoon reeds deur vorige kontak met Maas, hetsy deur die Afrikaanse *Idols* op kykNET, of deur sy vorige nuusmedia-artikels, 'n negatiewe opinie oor hom gevorm het. Hierdie opinie word nie deur hierdie navorsing bevestig nie, maar slegs gebruik as 'n uitgangspunt. Dié opinie, aanvanklik net 'n fantasietema, kan iets wees in die lyn van: “Maas is 'n omstrede figuur” (selfs 'n sterker gevoel is natuurlik moontlik). Hierna volg die 666-artikel. Die SKT stel dit duidelik dat wanneer inligting of stellings (die boodskap), soos wat in hierdie Maas-artikel, gemaak word en wat die boodskapontvanger se reeds gevormde retoriese visie ondersteun, dit baie maklik as 'n bevestiging van die tema aanvaar word. Dit dien ook gemeld te word dat indien inligting beskikbaar gestel sou word wat nie by bestaande fantasietemas of selfs retoriese visies inskakel nie, dit maklik geïgnoreer kan word. Wanneer die boodskap egter wel inskakel by 'n reeds bestaande tema, word dit nie net aanvaar as ondersteunend van die tema nie, maar dit word ook gedeel met ander mense. Dus kring die boodskap (fantasietema) binne 'n eendersdenkende groep mense uit en vorm uiteindelik 'n retoriese visie.

Wat het Maas dus verkeerd gedoen? Hy het nie gehou by sy aanvanklike “omstrede”-tipe fantasietemas en tipes van sy vorige artikels nie. Van Niekerk (2007: 1) stel dit duidelik dat Maas se vorige argument “wel kontroversieel, maar kontekstueel” was. Met die *Rapport*-artikel het hy egter een stap te ver gegaan deur die satanisme-fantasietemas; en sodoende het hy oor die (soms) onsigbare morele grenslyne van die retoriese gemeenskap getrap. Van Niekerk (2007: 1) stel dit weer eens baie oortuigend wanneer hy skryf: “dié artikel bloei van ‘onverdraagsaamheid’ teenoor ’n essensiële geloofsoortuiging van die meerderheid Christene”. Harber (2007: 14; 2007a: 9; 2007b: 16), Caxton-professor in joernalistiek en mediastudie aan Wits, stel die Maas-situasie as volg: “Maas se sonde, by wyse van spreke, was om ’n rubriek te skryf oor godsdiensvryheid waarin hy aan die hand gedoen het satanisme moet dieselfde grondwetlike beskerming en verdraagsaamheid geniet as enige ander godsdien.” Harber (2007: 14; 2007a: 9; 2007b: 16) vervolg: “Dit was tipies Maas: uitdagend tot die uiterste toe, gewaarborg om ’n woedende reaksie te ontlok.”

Wat moet hieraan gedoen word? Maas moet uit die spesifieke gemeenskap verwyder word (sien die aksies wat voorgestel word onder die metodologiese prosedures), en om dit op te som: “Ons land beleef ’n moraliteitskrisis, enige vorm of suggestie van immoraliteit behoort met hand en tand en/of met rand en sent bestry te word” (Van Niekerk 2007: 1).

Simboliese aanduiders

Die hoof- simboliese aanduiders is die woord “Maas”. So byvoorbeeld sal in die koerantopskrif van 19 November 2007 bloot geskryf wees: *SA gons oor Maas*. Daar word dus nie meer daarna verwys dat Maas ’n artikel oor satanisme geskryf het of dat hy deur *Rapport* afgedank is nie, maar die retoriese gemeenskap weet waaroor dit gaan. Die simboliese aanduiders, “Maas”, is genoegsaam.

Dramatis personae

Die volgende dramatis personae kom uit die ontleding:

Maas as neutrale karakter

Van der Westhuizen (2007: 16) skryf: “Hoewel ek min saamstem met wat Maas te sê het, glo ek hy het die reg om sy mening uit te spreek.” Van der Westhuizen (2007: 16) stel ook die volgende: “En, blyk dit uit die Maas-geval, ons gaan diegene in ons midde wat dinge kwytraak wat ons nog meer onveilig laat voel, doodskree.”

Prof. Wilhelm Jordaan (2007) skryf in *Beeld* van 21 November 2007 dat Maas se gewraakte artikel “aanstoot (kon) gee aan mense wat met weersin vervul is oor satanisme as ’n mededinger/uitdager van die Christelike godsdien, maar dat dit [die artikel] op geen manier haatspraak bevorder het nie”.

Dr. Kobus Gerber, sekretaris van die sinode van die NG-Kerk, skryf in *Rapport* van 18 November 2007 (in Van Wyk & Eybers 2007: 5): “Die e-pos wat ek gekry het, was blatant onverantwoordelik [...] Mense moet seker maak van hulle feite. Deon Maas is

aspris en hy het dalk op dun ys geloop, maar op geen manier het hy satanisme bepleit nie. Ek het nie die afleiding gemaak dat Deon satanisme ondersteun nie.”

Rabe (2007: 16): “(Maar) is die rubriekskrywer in hierdie geval beskuldig, verhoor en gekruisig sonder bewyse? Moes die Voltaire-wysheid van ‘Ek stem nie noodwendig saam met wat jy sê nie, maar sal jou reg om dit te sê tot die dood verdedig’ nie liever gegeld het nie?”

“Maas het sy verpligting teenoor die samelewing nagekom in ooreenstemming met sy grondwetlike regte. Hy het debat aangemoedig en dus sy werk gedoen” (Van Wyk & Eybers 2007: 5).

Maas as held/protagonis

“Deon Maas, ek hou van jou eerlikheid en veral hou ek daarvan dat jy anders as sommige Afrikaners, uit gebreek (sic) het uit ’n armsalige denkpatroon” (Harber 2007b: 16).

“Die waarheid maak mos seer – kry Deon terug. Ons het meer van sy soort nodig (SMS – “Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

“Ondanks die stroom SMS’e glo ek daar gaan ’n rekordverkooppsyfer wees. Deon, doen so voort! (SMS – “Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

Tim du Plessis as held/protagonis

Higgins (2008: 15) skryf: “Dit moes manmoed geverg het (en sekerlik ruggraat) om jou [Tim du Plessis] besluit deur te voer om Maas se dienste te beëindig wetende watter gevolge dit sou inhou teen die agtergrond van ‘persvryheid’. Weer eens getuig dit vir my van ware leierskap wat jy aan die dag gelê het om selfs ten koste van die moontlike beëindiging van jou dienste by die moed van jou oortuigings te hou en daarna ook nog die kritiek van die publiek die hoof te bied. ’n Baie geseënde en voorspoedige jaar word jou en jou gesin toegewens. Mag daar nog baie ‘goeie Rapporte’ aan jou lesers onder jou redakteurskap uitgevoer word.”

“Dankie vir gebede. Ons sê dankie aan Rapport se redakteur” (SMS – “Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

God/Christus as held/protagonis

Mev. Koekemoer wat die aanvanklike oproep gemaak het in die *Afrikaner* (2007a: 2): “Alle eer moet aan God gegee word, want menslik gesproke was so ’n veldtog met so ’n resultaat onmoontlik.”

“Die pakslae wat Maas en *Rapport* gekry het, deur God self, wat die mense as sy nederig instrumente gebruik het, is net so waar vir diegene wat weggekruip het agter welke rede denkbaar ook al. Daardie mense wat die veldtog gedra het, het ’n boodskap vir Maas, *Rapport* en elke predikant gestuur dat Christus gaan nie so maklik verloën word nie (sic). Daar is nog 7 000 wat nie bereid is om die knie voor Baal en sy priester te buig nie” (*Afrikaner* 2007b: 1).

Rapport-lesers as held/protagonis

“... Rapport se lesers (het) ook die reg om die koerant te boikot indien hulle ontevrede is met ’n rubriekskrywer” (Saunders 2007: 23).

Die publiek (Rapport-lesers en nielesers as beswaardes) as skurk/antagonis

Botha (2007: 7) skryf: “... ek is verontrus oor die georkestreerde veldtog wat pas teen Maas gevoer is. Om ’n koerant te wil bykom omdat jy nie saamstem met iets wat ’n rubriekskrywer geskryf het nie, is eenvoudig nie billik nie.”

Uithaler (2007: 7) berig: “Boikot ’n koerant omdat jy nie met ’n rubriekskrywer saamstem nie? Stuur aan tien ander? Terwyl jy daardie gevreesde ‘isme’ met ’n hoofletter spel?... Nogal met Satanisme en Godsdiens ge-hoofletter S en G.” [in ketting-SMS].

Jordaan (*Afrikaner* 2007a: 2): “Die manier waarop beswaardes suksesvol was om die Sondagkoerant *Rapport* te oortuig om Deon Maas as rubriekskrywer die trekpas te gee, is ’n onthutsende demonstrasie van hoe onvolwasse ons demokratiese bestel is.”

Prinsloo (“Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4): “As alle lesers en nielesers van *Rapport* die SMS-geld wat hulle die laaste paar dae vermors het om vir my te laat weet ek moet *Rapport* boikot vir ’n behoefte in die hand gestop het, was baie meer mense se mae dalk voller en my irritasievlak laer.”

Breytenbach (Facebook – “Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4) sê: “Dalk is dit tyd dat mense ophou skynheilig wees. Ophou oordeel. Ophou op hol gaan oor k*k.”

Maas as skurk/antagonis

“Die skrywer van so ’n Maas-dwaas-rubriek in enige van die ortodokse Islamitiese lande sou ’n aaklige straf moes verduur...” (Saunders 2007: 23).

“Ek veroordeel Deon Maas se uitlatings ten sterkste” (“Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

“Deon Maas, duidelik ken jy nie die tien Gebooie nie!” (“Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

Deon, ek dink jy praat die grootste k*k onder die son (SMS – “Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

Du Plessis as skurk/antagonis

Rapport (2007c: 4) berig: “Die besluit om Deon Maas se rubriekreeks te beëindig, was dié van die redakteur en syne alleen. Geen opdragte of versoek is van Naspers en Media24, eienaars van *Rapport* ontvang nie.”

“Du Plessis self het die dag toe die rubriek gepubliseer is, geskryf: ’n breëspektrum-koerant wat net strelende stof publiseer, is nie die naam koerant werd nie. Maar, het Du Plessis later in die week geskryf, die bedreiging teen die koerant het so groot geword dat dit later nie meer ’n eenvoudige redaksionele kwessie was nie” (Harber 2007b: 16).

“Hiermee wil ek my teleurstelling uitspreek in mnr. Tim du Plessis se besluit om te swig voor ’n spul idiote met oogklappe wat steeds in die oertyd ‘van met klippe doodgooi’ leef” (Harber 2007b: 16).

“Ai swaer [Du Plessis], kon jy darem nie verder gedink het toe jy die mannetjie Maas aangestel het om ’n rubriek te behartig nie?” (E-pos – “Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

“I believe the editor of *Rapport*’s first error was to put himself up as the guardian of his employer’s financial interest” (Du Preez 2007: 20).

“It has been made clear that there are still very severe parameters to what an Afrikaans newspaper editor can do and survive” (Harber 2007a: 9).

Karen Bliksem in haar *Sunday Independent*-tong-in-die-kies-rubriek “Out of Africa”: “... Tim, you have to step in and stand up for freedom of expression, freedom of the press, robust debate, and all that good stuff” (Bliksem 2007: 12).

“Having an ass as editor could be prejudicial to one’s commercial interest” (Bliksem 2007: 12).

Du Plessis/Rapport-kombinasie as skurk/antagonis

“Du Plessis, wat hom met dié wete [Maas se uitdagende skryfstyl] aangestel het, het die rubriek deurgegaan en besluit om dit te publiseer. Toe die storm losbars, het hy hom en sy koerant van die sienings gedistansieer. En Maas gelos toe dinge handuit geruk het. Waarom, sal u vra, word ’n skrywer aangestel as jy nie by hom gaan staan wanneer hy doen waarvoor skrywers lief is nie: om die pot ’n bietjie te roer?” (Harber 2007a: 9; 2007b: 16).

“Die wyse waarop Tim du Plessis en sy mense hulle laat afdreig en terroriseer deur ’n klomp ultra-verkramppte *happy clappies* dui meer daarop dat die redaksie van *Rapport* niks anders as ’n klomp sissies is nie” (“Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

Rapport as skurk/antagonis

“*Rapport* het sy etiese waardes verrai deur te swig voor die druk van ’n persentasie lesers wat gedreig het om die koerant te boikot” (Van Wyk & Eybers 2007: 5).

“Dit is kommerwekkend dat *Rapport* meer waarde heg aan geld as aan die waarde van vryheid van spraak” (“Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

Maas/Rapport-kombinasie as skurk/antagonis

Die ketting-SMS wat versprei is: “Boikot rapport volgende Sondag oor Deon Maas se artikel dat Satanisme erken moet word as Godsdien. Stuur v 10 persone” (werklike bewoording).

Christene/gelowiges/godsdienstiges as skurk/antagonis

“Die veldtog is hoogs waarskynlik deur ’n klomp beswaarde Christene bestaande uit onder andere fundamentaliste, fanatici en pseudowetenskaplikes. Die sukses van hul

aanslag getuig duidelik van 'n totale aanslag op kritiese denke, die wetenskap, demokrasie en vryheid van spraak” (Walters 2007: 13).

“Dat die besprekingspunt nie meer [oor] Maas [gaan] nie, maar hoe Christene opgetree het in die veldtog. ‘Is dit die Christendom van die evangelie?’” (Gerber in Van Wyk & Eybers 2007: 5).

Van Wyk en Eybers (2007: 5) het ook na mnr. Nathan Bond, uitgewer van 'n weeklikse e-tydskrif oor die invloed van godsdiens, verwys, wat op sy blog gesê het: “Die reaksie op Deon Maas se eerste rubriek [in *Rapport*] (het) onteenseglik aangedui dat Afrikaanse Christene 'n baie klein, 'n baie irrelevante ou stamgodjie aanbid. Maar die feit dat daai god in hierdie mense se koppe bestaan, maak hom 'n formidabele mag. Ek is maar bangerig vir dié godgelowiges.”

“Sou die mens in wie se naam dit [die SMS] gedoen is, en na wie die Christendom heet, so veroordelend en selfgeregtig opgetree het? ... Pieta (Uithaler 2007: 7).

“Ek sou dus graag wou weet waarom ‘gevoelige’ Christene die gewraakte Maas se rubrieke so knaend gelees het” (*Volksblad* 2007: 8).

“Dit is jammer dat 'n groep sogenaamde Christene Deon Maas so haat dat hulle hom laat afdank het. En dit net omdat hy met ander oë kyk as hulle” (SMS – “Só sê ons lesers” in *Rapport* 2007a: 4).

Fanatiëse anonieme drukgroepe as skurk/antagonis

Claassen (2007: 23): “ ‘Wanneer selfs een Amerikaner – wat niks verkeerd gedoen het nie – deur sy vrees gedwing word om sy verstand te sluit en sy mond te hou, dan is alle Amerikaners in gevaar.’ Dié woorde van president Harry Truman tydens die vroeë stadium van die anti-kommunisties heksejag in 1950, kon net sowel van toepassing gewees het op Suid-Afrika die afgelope week toe die rubriekskrywer Deon Maas deur 'n fanatiëse anonieme drukgroep die stilswye opgelê is.”

‘Ander magte’ bo Du Plessis/Rapport as skurk/antagonis

Gerber (in Van Wyk & Eybers 2007:5): “Persoonlik sou dit vir my 'n hartseerdag (sic) wees as daar van bo af ingegryp is en Tim (du Plessis) gedwing is om op te tree.”

Satan en die pseudowetenskap as skurk/antagonis

“Satan en die pseudowetenskap [het] geseëvier met Du Plessis se besluit – en persvryheid het 'n verdere spyker in sy doods-kis gekry” (Walters 2007: 13).

Intrige

Die intrige of storielyn is die 666-artikel van Maas wat (aldus hom) handel oor verdraagsaamheid in terme van ander godsdiens. Die publiek se reaksies (die temas was ondersoek is) dui egter hoofsaaklik een sentrale intrige aan wat nie ooreenkom met Maas se gedagte vir die intrige nie. Maas word deur die lesers as 'n tipe anti-Christen wat satanisme voorstaan, beskou. Dit word duidelik uitgespel wanneer Maas “die

omstrede figuur” uitgeskel word as ’n “ketter”, “Satansaanbidder”, “Satan”, “onbekeerde”, “ongelowige” of “ateïs”.

Omgewing

Wat die onmiddellike omgewing van die 666-artikel betref (sover as wat dit die boodskapontvangers aangaan), is hier ’n godsdienstige omgewing waarbinne die intrige afspeel. (Die moontlikheid van ’n ideologiese, politiese omgewing of ekonomiese omgewing kon ook ondersoek word, sou daar uit ’n ander invalshoek gewerk word).

Beweegredes

Wat beweegredes betref, volgens Maas, wou hy satanisme gebruik as voorbeeld om groter verdraagsaamheid vir uiteenlopende opinies te bepleit. Hy het ook gereken dat die artikel ’n goeie begin sou wees om sy persoonlike filosofie aan die *Rapport*-lesers te verkoop. Voorts wou hy debatvoering uitlok en lesers aan die dink kry. Terselfdertyd wou Maas deur middel van sy rubriek lesers “wat enige koerant wil hê” lok. Soos Botha (2007: 7) vir die een kant stel: “Maas wou ’n debat ontketen oor die nakoming van etiese reëls, en vryheid van assosiasie, beweging, spraak en denke”. En Van Niekerk (2007: 1) vir die ander kant: “hierdie keer het hy (Maas) met kontroversie so *gestir* dat dit ontplof het. Hy het dit toe nie reggekry om die sirkulasie van *Rapport* op te stoot nie, maar dit eerder laat inplof.” Asook: “Deon Maas is aspris en hy het dalk op dun ys geloop...” (Van Wyk & Eybers 2007: 5). “Deon soek net aandag, waarvan hy duidelik te veel kry! *Rapport*, jammer oor julle smaak.” (Harber 2007b: 16). “Dit is duidelik dat jy aangestel is om reaksie te ontlok...” (Harber 2007b: 16). “It was vintage Maas: provocative in the extreme, guaranteed to get an angry response” (Harber 2007: 11). Vergelyk laastens ook: “Om die waarheid te sê, dit word openlik erken dat hy aangestel is om as sg. ‘rubriekskrywer’ aspris ’n spreekwoordelike ‘klip in die bos’ te kom gooi sodat die kontensieuse inhoud van sy rubriek sirkulasiesyfers kan opstoot” (Smith 2007: 2).

Ter wille van volledigheid kan net kortliks genoem word dat die aanvanklike beweegredes van Tim du Plessis/*Rapport* heel moontlik was om meer koerante te verkoop, of om ’n bepaalde beeld (van die koerant) te verander of te versterk (soortgelyk aan Maas se voorgestelde beweegredes). In dié verband stel Harber (2007: 11) dit as volg: “En Du Plessis het rede om senuagtig te wees. Sy koerant se sirkulasie is in ’n geleidelike, volgehoue daling sedert so glorie-dae van 500 000 kopieë in die middel 1970’s, toe *Rapport* kortstondig die *Sunday Times* verbygesteek het, tot by sy huidige vlak van net oor die 300 000 (en dalend). Hy kan dit nie bekostig om nog lesers te verloor nie.”

Die publiek se reaksies stel voor dat daar van Maas ontslae geraak moet word. Wat kan die beweegredes hiervoor wees? Motiewe word normaalweg aangedui deur die diepliggende argetipes of meesteranaloe.

Meesteranaloo

Wat die boodskapontvangers in die Maas-voorbeeld betref, kan gevra word of hier sprake van ’n normatiewe meesteranaloo, wat gegrond is in moraliteit en die regte

manier van optrede, is. *Vanuit die navorser se perspektief, belewenis en interpretasie van die werklikheid is die antwoord 'n besliste ja.*

Is hier sprake van 'n sosiale meesteranaloog wat klem plaas op menseverhoudings? *Dit kan wees.*

Is hier sprake van 'n pragmatiese analoog in terme van gesonde verstand? *Heel moontlik nie in die publiek se reaksies nie.* Een van die min artikels wat egter ná Maas se afdanking verskyn het, voldoen wel aan hier pragmatiese analoog, nl.: “666 is meer as net 'n syfer”. Dié artikel oorweeg Maas se agtergrond, beweegredes en analiseer sy aksies op 'n pragmatiese manier.

Gedeelde groepbewustheid

Is hier bewyse van gedeelde groepbewustheid? Dit blyk wel die geval te wees. Gedeelde groepbewustheid kom tot stand wanneer byvoeging gemaak word tot die oorspronklike gedramatiseerde boodskap totdat elke lid 'n skakel in 'n ketting word wat al hoe meer uitkring, soos in die uiteindelijke retoriese visie oor/van Maas waargeneem kan word.

Fantasiema-kunstigheid

Die retoriese vaardigheid en kunstigheid waarmee Deon Maas homself as persoon voorgestel het, asook die aanbieding van sy voorafgaande artikels in die media, het beslis 'n rol gespeel in die feit dat die visie so ongelooflik vinnig uitgebrei het. Al hierdie elemente kulmineer in die retoriese visie dat Deon Maas as individu die perke van reg en verkeerd, toelaatbaar en ontoelaatbaar oorskry het; dat hy ongewens en ongepas was in die *Rapport*-lesers se omgewing, en dus verwyder moes word.

SLOTBESKOUING

Die SKT en FTA is effektief in die verskaffing van genoegsame insae in die retoriese betekenis en implikasie wat binne boodskapontvangers se reaksies, soos uitgebeeld in die nuusmedia, saamgevat is.

Wat openbaar FTA dus rondom die publiek se reaksie op Deon Maas se artikel *666 is net 'n syfer*? Maas is 'n omstrede figuur, hy het homself so voorgestel en dit is versterk deur sy media-personae. Sy keuses van onderwerpe is omstrede. Op grond hiervan het die publiek reeds 'n opinie (wat binne die akademiese omgewing as 'n spesifieke groep se retoriese visie beskou kan word) oor/van hom gevorm. Die reaksie van die publiek op hierdie spesifieke artikel kon dus nie in isolasie beskou word nie. Die artikel (rubriek) was egter die laaste strooi soos deur die woorde, frases en sinne wat gebruik word om Maas te omskryf, aangedui word. Die reaksies het ook nie net die boodskapontvangers se gevoel oor Maas duidelik gestel nie, maar ook aksies voorgestel wat geneem moet/kan word.

Die oordingsfaktore vir die ontslag-handeling wat in hierdie ondersoek (in 'n mindere of meerdere mate) na vore gekom het, kan soos volg aangedui word:

- Maas se publieke personae;
- Die aanbiedingswyse van sy “satanisme”-rubriek;
- Persepsies – mense se intense oortuigings;
- Geldelike, ekonomiese en kommersiële redes;
- Drukgroepe, hetsy godsdienstig-fundamentalisties of ander;
- Etikettering;
- Die heersende tydsgees;
- Die tegnologie van selfoonboodskappe en e-pos; en
- Kombinasies van verskeie van bogenoemde beweegredes.

Wat openbaar FTA rondom die publiek se reaksie? Dit openbaar dat die publiek oorweldigend negatief van aard in hul reaksies op hetsy Maas of Du Plessis/*Rapport* was. Maas word sterk gekritiseer as persoon en ook as joernalis. Die retoriese visie van Maas wat heel moontlik reeds bestaan het, is hier op ’n uiters kritiese en negatiewe manier versterk. Dit kan aanvaar word dat ruimte in enige nuuspublikasie waar die publiek menings kan lig, as platform vir kritiek beskou kan word. Dus kon hierdie individue se reaksies en voorstelling van aksies as verteenwoordigend van die boodskapontvangers insae in die retoriese visie bied.

’n Sterk normatiewe meesteranaloog, gegrond in moraliteit en die regte manier van optrede, dra die boodskap oor dat dit waarmee Maas homself besig, verkeerd is. Die retoriese visie dui daarop dat die Maas-artikel onvanpas is in die Afrikaner-Christensamelewing en om hierdie rede kan die boodskapontvangers dit afkeur, saamstaan om verdere onvanpaste gedrag te voorkom en aandring dat daar van Maas ontslae geraak moes word. Hierdie visie het duidelik ’n oorredingsboodskap, aangesien die gevolg was dat Maas wel afgedank is. Die oorredingsimpak van boodskapontvangers se reaksies of voorstelle vir aksies moet dus nie onderskat word nie.

Die sosiale impak van soortgelyke artikels behoort egter ook uitgewys te word. Artikels soos dié wat Maas aanpak, behoort ’n belangrike rol te speel in die skepping van diskoers rondom omstrede onderwerpe. Dit behoort die beginpunt te wees wat boodskapontvangers dwing om oor kwessies wat deel is van die samelewing te dink, soos wat Maas dan ook aanvoer sy doel was. Hierdie artikel het egter slegs daarin geslaag om die boodskapper te verdoem.

Die retoriese visie, soos dit uit die ondersoek van die boodskapontvangers na vore gekom het, kan saamgevat word as “Maas is ’n arrogante, aandagsoekende ateïs, wat die samelewingsriglyne vir vreedsame bestaan verontagsaam en uit die publieke oog verwyder behoort te word”.

Die ontleding deur middel van FTA het ook duidelik uitgewys hoe ’n groep boodskapontvangers ’n gebeurtenis dramatiseer; hoe daardie dramatisering ’n spesiale

soort mite skep; hoe hierdie mite 'n realiteit word wat 'n werklikheid vir die groep vorm; hoe dit dan 'n groep se denkwyse en gedrag beïnvloed; en uiteindelik hoe lede van die groep (nou gemeenskap) optree in verhouding met hierdie geskepte werklikheid. Maas is eindelik dan ook ontslaan. Dit is aanvaar dat die ontslag op die publiek se reaksies (wat 'n morele inslag gehad het) gegrond is, hoewel die ekonomiese implikasies ook 'n groter rol as wat aanvanklik toegegee is, gespeel het.

VERWYSINGS

- Afrikaner. 2007a. Nog 'n SMS-veldtog voorgestel. 29 November: 2.
- Afrikaner. 2007b. Boikotaksie uitgeroep teen Deon Maas wat Satanisme in Rapport verdedig. 15 November: 1.
- Aleman, M.W. 2005. Embracing and resisting romantic fantasies as the rhetorical vision on a SerniorNet discussion board. *Journal of Communication* 5-21.
- Bliksem, K. 2007. The Great Delusion is a really sticky subject, Tim – and do wipe your feet. *Sunday Independent*, 18 November: 12.
- Borchers, T. 2006. *Rhetorical theory. An introduction*. California: Wadsworth.
- Bormann, E.G. 1972. Fantasy and rhetorical vision: The rhetorical criticism of social reality. *The quarterly journal of speech* 58: 396-407.
- Bormann, E.G. 1982. The symbolic convergence theory of communication: Applications and implications for teachers and consultants. *Journal of applied communication research* 10: 50-61.
- Bormann, E.G. 1983. Symbolic convergence: Organizational communication and culture. In Putnam, L. en Pecanowsky, M.E. (reds.). *Communication and organizations: An interpretive approach*. Beverley Hills: Sage.
- Bormann, E.G. 1985. Symbolic convergence theory: A communication formulation. *The journal of communication* 35(4): 128-138.
- Bormann, E.G., Cragan, J.F. en Shields, D.C. 1996. An expansion of the rhetorical vision component of the symbolic convergence theory: The cold war paradigm case. *Communication Monographs* 63: 1-28.
- Bormann, E.G., Cragan, J.F. en Shields, D.C. 2001. Three decades of developing, grounding, and using symbolic convergence theory (SCT). *Communication Yearbook* 25: 271-313.
- Bormann, E.G., Knutson, R.L. en Musolf, K. 1997. Why do people share fantasies? An empirical investigation of the symbolic communication theory. *Communication Studies* 48: 254-276.
- Botha, P. 2007. Onthou die man wat die valbyl ontwerp het. *Beeld*, 01 Desember: 7.
- Cathcart, R.S. 1981. *Post-communication: Rhetorical analysis and evaluation*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Claassen, G. 2007. As spleet vir gedagtepolisie eers toegelaat word. *Die Burger*, 23 November: 23.
- Cragan, J.F. en Shields, D.C. 1992. The use of symbolic convergence theory in corporate strategic planning: A case study. *Journal of applied communication research* 20: 199-218.

- Cragan, J.F. en Shields, D.C. 1995. *Symbolic theories in applied communication research: Bormann, Burke and Fisher*. Cresskill: Hampton Press.
- Du Preez, M. 2007. The rapport between finances and freedom. *The Star*, 22 November: 20.
- Groenewald, Y. 2007. No holy cow too sacred. *Mail & Guardian*, 29 November: 14.
- Harber, A. 2007. Between the devil and Du Plessis. *Business Day*, 21 November: 11.
- Harber, A. 2007a. A devilish predicament indeed for Rapport's Tim du Plessis. *Daily Dispatch*, 23 November: 9.
- Harber, A. 2007b. Wat maak 'n koerant as so 'n storm opsteek? *Rapport*, 26 November: 16.
- Higgins, J. 2008. Redakteur hanteer bitsige aanvalle goed. *Rapport*, 06 Januarie: 15.
- Kidd, V. 2008. Fantasy theme analysis. [Aanlyn]. Beskikbaar by: http://wwwcsus.edu/indiv/k/kiddv/FTA_Reading.html. [Toegang verkry op 09/09/2008].
- Rabe, L. 2007. *Media is sosiale barometer*. *Beeld*, 22 Noverber: 16.
- Rapport*. 2007a. So sê ons lesers. 18 November: 4.
- Rapport*. 2007b. SA gons oor Maas. 18 November: 1.
- Rapport*. 2007c. Rapport was in 'n 'volmaakte storm'. 18 November: 4.
- Saunders, C. 2007. Haal hoed af vir dié wat regte uitoefen. *Rapport*, 18 November: 23.
- Shields, D.C. en Preston, C.T. 1985. Fantasy theme analysis in competitive rhetorical criticism. *The national forensic journal* III: 102-115.
- Smith, J. 2007. Maas-geval behoort joernaliste te laat dink. *Die Burger*, 24 November: 2.
- St. Antoine, T.J., Althouse, M.T. en Ball, M.A. 2005. Fantasy theme analysis. In Kuypers, J.A. (red.). *The art of rhetorical criticism*. Boston: Pearson Education.
- Uithaler, P. 2007. Die ding met Deon. *Die Burger*, 24 November: 7.
- Van der Westhuizen, C. 2007. Jy kan Afrikaners uit apartheid haal... maar kan jy apartheid uit Afrikaners haal? *Volksblad*: 1 Desember: 16.
- Van Niekerk, A. 2007. Tot dan weet ons om ons mond te hou. *Volksblad*, 8 Desember: 16.
- Van Wyk, E. en Eybers, J. 2007. Christene lug hul besware nie so. *Rapport*. 18 November: 5.
- Volksblad*. 2007. De la Rey se kode. 9 Februarie: 8.
- Walters, N. 2007. 'n Spyker in die doodskis. *Die Burger*, 20 November: 13.

